ประโยค ป.ธ. ๓
ปัณหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ประเทศสหรัฐอเมริกา

๑. อักขรวิธี และวจีวิภาค มีลักษณะต่างกันอย่างไร ฯ ในคำว่า "**จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหํ**" นี้ เฉพาะคำที่ขีดเส้นใต้ เป็นครุ หรือ ลหุ ฯ

๒. อาเทสสนธิกิริโยปกรณ์ ในสนธิทั้ง ๓ อย่าง มีลักษณะต่างกันอย่างไร ฯ คำว่า **สเจ + อยํ, อยุตฺตํ + เต, ปูรติ + เอว** เมื่อประกอบสนธิแล้ว ได้รูปเป็นอย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. คุณนามเช่นไร จัดเป็นอติวิเสส ฯ

ข. **ภควโต** มีวิธีทำตัวอย่างไร ฯ

ค. ปูรณสังขยา มีวิธีใช้อย่างไร ฯ

ฆ. ต ศัพท์ เป็นสัพพนามชนิดไหน ฯ

ง. ทานิ ปัจจัย ในอัพยยศัพท์ เป็นเครื่องหมายอะไร ฯ

๔. วิภัตติอาขยาต ๘ หมวดนั้น หมวดไหนบอกให้รู้ความอะไร ฯ จงแก้คำที่เห็นว่าผิด ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ในประโยคต่อไปนี้ :-

ก. **ปิตา โน มหลฺลกา อเหสุ** ฯ

ข. **จกฺขูนิ เต นสฺสตุ วา ภินฺทนฺตุ วา** ฯ

ค. **ทารกา มยา วาริยนฺตาปิ วจนํ น คณฺหาติ** ฯ

๕. ปัจจัยแห่งกิริยากิตก์ทั้ง ๓ หมวดนั้น ตัวไหนบอกให้รู้ความอะไร ฯ และตัวไหนบ้าง ใช้เป็นกิริยาคุมพากย์ได้ ฯ **สุทฺธิ** ในคำว่า "**สุทฺธิ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ**" ลงปัจจัยอะไร ฯ เป็นรูป และสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. อะไรชื่อว่าทิคุสมาส ฯ ทิคุสมาส กับ วิเสสนบุพพบท กัมมธารยสมาส ต่างกันอย่างไร ฯ **อกุสลเจตนา** เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ฯ

๗. ณ ปัจจัย ในโคตตตัทธิต กับ ราคาทิตัทธิต มีวิธีใช้ต่างกันอย่างไร ฯ **การุณิโก (พุทฺโธ)** ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักขรวิธีและวจีวิภาค มีลักษณะต่างกันอย่างนี้ คือ

อักขรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒ คือ สมัญญาภิธาน แสดงชื่ออักษรที่เป็นสระและพยัญชนะพร้อมทั้งฐานกรณ์ ๑ สนธิ ว่าด้วยการต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน ๑

ส่วนวจีวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น ๖ ส่วน คือ นาม ๑ อัพยยศัพท์ ๑ อาขยาต ๑ กิตก์ ๑ สมาส ๑ ตัทธิต ๑ ฯ

ในคำว่า “**จิตฺตํ** ทนฺตํ **สุขาวหํ** ” นี้ เฉพาะคำที่ขีดเส้นใต้ เป็นครุหรือลหุดังนี้

จิตฺ	เป็น	ครุ	ตํ	เป็น	ครุ
สุ	เป็น	ลหุ	ขา	เป็น	ครุ
ว	เป็น	ลหุ	หํ	เป็น	ครุ ฯ

๒. อาเทสสนธิกิริโยปกรณ์ ในสนธิทั้ง ๓ อย่าง มีลักษณะต่างกันอย่างนี้ คือ

อาเทสสระสนธิ หมายถึง การแปลงสระเป็นพยัญชนะ ตัวอย่างเช่น ปฏิสณฺธารวุตฺติ + อสฺส เป็น ปฏิสณฺธารวุตฺยสฺส

อาเทสพยัญชนะสนธิ หมายถึง การแปลงพยัญชนะเป็นพยัญชนะ ตัวอย่างเช่น อิติ + เอวํ เป็น อิจฺเจวํ

ส่วนอาเทสนิคคหิตสนธิ หมายถึง การแปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะ ตัวอย่างเช่น ธมฺมํ + จเร เป็น ธมฺมญฺจเร ฯ

สเจ + อยํ เมื่อประกอบสนธิแล้วได้รูปเป็นอย่างนี้ คือ สจายํ, สเจยํ, สเจอยํ

อยุตฺตํ + เต เมื่อประกอบสนธิแล้วได้รูปเป็นอย่างนี้ คือ อยุตฺตนฺเต, อยุตฺตํเต

ปูรติ + เอว เมื่อประกอบสนธิแล้วได้รูปเป็นอย่างนี้ คือ ปูรติเยว, ปูรเตว, ปูรติเอว, ปูรจฺเจว, ปูรติเรว ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. คุณนามที่แสดงความดีหรือชั่วมากที่สุดหรือน้อยที่สุด เหมือนคำว่า ปณฺฑิตตโม เป็นบัณฑิตที่สุด ปาปตโม เป็นบาปที่สุด จัดเป็นอติวิเสส ฯ

ข. **ภควโต** มีวิธีทำตัวอย่างนี้ คือ ศัพท์เดิมเป็น ภควนฺตุ เอา นฺตุ แห่ง วนฺตุ ปัจจัย กับ ส จตุตถีหรือฉัฏฐีวิภัตติ เป็น โต สำเร็จรูปเป็น ภควโต ฯ

ค. ปูรณสังขยา มีวิธีใช้อย่างนี้ คือ สำหรับนับนามนามที่เต็มในที่นั้น ๆ คือ นับเป็นชั้น ๆ เป็นต้นว่า ที่หนึ่ง ที่สอง ที่สาม ที่สี่ ที่ห้า เหมือนคำพูดในภาษาของเราว่า บุตรชายคนที่ ๑ ของผู้มีชื่อไปเรียนหนังสืออยู่ในสำนักครูที่ ๒ พอถึงปีที่ ๓ ก็สอบไล่ได้ประโยคที่ ๔ ยังไม่ถึงประโยคที่ ๕ เป็นต้น ฯ

ฆ. ต ศัพท์ เป็นปุริสสัพพนาม ประถมบุรุษ และเป็นนิยมวิเสสน-สัพพนาม ฯ

ง. ทานิ ปัจจัย ในอัพยยศัพท์ เป็นเครื่องหมายสัตตมีวิภัตติลงในกาล ฯ

๔. วิภัตติอาขยาต ๘ หมวดนั้น บอกให้รู้ความดังนี้

วัตตมานาวิภัตติ บอกให้รู้ปัจจุบันกาล ๓ อย่าง ปัจจุบันแท้ แปลว่า อยู่ ๑ ปัจจุบันใกล้อดีต แปลว่า ย่อม ๑ ปัจจุบันใกล้อนาคต แปลว่า จะ ๑

ปัญจมีวิภัตติ บอกความบังคับ แปลว่า จง ๑ บอกความหวัง แปลว่า เถิด ๑ บอกความอ้อนวอน แปลว่า ขอ - จง ๑

สัตตมีวิภัตติ บอกความยอมตาม แปลว่า ควร ๑ บอกความกำหนด แปลว่า พึง ๑ บอกความรำพึง แปลว่า พึง ๑

ปโรกขาวิภัตติ บอกให้รู้อดีตกาล ไม่มีกำหนด แปลว่า แล้ว

หิยัตตนีวิภัตติ บอกให้รู้อดีตกาล ตั้งแต่วานนี้ แปลว่า แล้ว ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า ได้ - แล้ว

อัชชัตตนีวิภัตติ บอกให้รู้อดีตกาล ตั้งแต่วันนี้ แปลว่า แล้ว ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า ได้ - แล้ว

ภวิสสันติวิภัตติ บอกให้รู้อนาคตกาลแห่งปัจจุบัน แปลว่า จัก

กาลาติปัตติวิภัตติ บอกให้รู้อนาคตกาลแห่งอดีต แปลว่า จัก – แล้ว ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า จักได้ - แล้ว

ได้แก้คำที่เห็นว่าผิดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ดังนี้ :

ก. ปิตา โน **มหลฺลโก** อโหสิ ฯ

ข. จกฺขูนิ เต **นสฺสนฺตุ** วา **ภิชฺชนฺตุ** วา ฯ

ค. ทารกา มยา **วาริยมานาปี** วจนํ น คณฺหนฺติ ฯ

๕. ปัจจัยแห่งกิริยากิตก์ทั้ง ๓ หมวดนั้น แต่ละตัวบอกให้รู้ความดังต่อไปนี้ คือ

อนฺต ปัจจัย ในหมวดกิตปัจจัย และมาน ปัจจัย ในหมวดกิตกิจจปัจจัย บอกให้รู้ปัจจุบันกาล แปลว่า อยู่, เมื่อ

อนีย, ตพฺพ ปัจจัย ในหมวดกิจจปัจจัย บอกให้รู้ความจำเป็น แปลว่า พึง

ตวนฺตุ, ตาวี ปัจจัย ในหมวดกิตกิจจปัจจัย และ ต, ตูน, ตฺวา, ตฺวาน ปัจจัย ในหมวดกิตกิจจปัจจัย บอกให้รู้อดีตกาล แปลว่า แล้ว ฯ

และปัจจัย ๓ ตัว คือ อนีย, ตพฺพ, ต ปัจจัย ใช้เป็นกิริยาคุมพากย์ได้ ฯ

สุทฺธิ ลง ติ ปัจจัย เป็น ภาวรูป ภาวสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า สุชฺฌนํ สุทฺธิ ฯ

๖. สมาสที่มีสังขยาอยู่ข้างหน้า มีนามอยู่ข้างหลัง ชื่อว่า ทิคุสมาส ฯ

ทิคุสมาส กับ วิเสสนบุพพบท กัมมธารยสมาส ต่างกันอย่างนี้ คือ

ทิคุสมาส คือสมาสที่มีสังขยาอยู่ข้างหน้าบทประธานอยู่ข้างหลังอุทาหรณ์ว่า ตโย โลกา = ติโลกํ, ปญฺจ อินฺทฺริยานิ = ปญฺจินฺทฺริยํ เป็นต้น

ส่วน วิเสสนบุพพบท กัมมธารยสมาส คือสมาสที่มีบทวิเสสนะอยู่ข้างหน้าบทประธาน อยู่ข้างหลัง อุทาหรณ์ว่า มหนฺโต ปุริโส = มหาปุริโส, นีลํ อุปฺปลํ = นีลุปฺปลํ เป็นต้น ฯ

อกุสลเจตนา เป็นวิเสสนบุพพบท กัมมธารยสมาส มี น บุพพบท กัมมธารยสมาสเป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

น.บุพ.กัม. วิ. น กุสลา อกุสลา (เจตนา)
วิ.บุพ.กัม. วิ. อกุสลา เจตนา อกุสลเจตนา
หรือ วิ. อกุสลา จ สา เจตนา จาติ อกุสลเจตนา ฯ

๗. ณ ปัจจัย ในโคตตตัทธิต กับ ราคาทิตัทธิต มีวิธีใช้ต่างกันอย่างนี้ คือ

ณ ปัจจัย ใน โคตตตัทธิต ใช้แทน โคตฺต หรือ อปจฺจ ศัพท์ เท่านั้น เช่น โคตมสฺส อปจฺจํ โคตโม เหล่ากอ แห่งโคตมะ ชื่อ โคตมะ ฯ

ส่วน ณ ปัจจัย ใน ราคาทิตัทธิต ใช้แทนศัพท์ได้ทั่วไป มี ราค ศัพท์ เป็นต้น เช่น กสาเวน รตฺตํ วตฺถํ = กาสาวํ ผ้า (อันบุคคล) ย้อมแล้วด้วยรสฝาด ชื่อ กาสาวะ (ผ้าอันบุคคลย้อมแล้วด้วยรสฝาด) มคเธ ชาโต มาคโธ (ชน) เกิดแล้ว ในแว่นแคว้นมคธ ชื่อ มาคธะ (ผู้เกิดแล้วในแว่นแคว้นมคธ) ฯ

การุณิโก (พุทฺโธ) ลง ณิก ปัจจัย ในตรัตยาทิตัทธิต
ตั้งวิเคราะห์ว่า กรุณาย นิยุตฺโต การุณิโก (พุทฺโธ) ฯ
